شمرانه عرف شيطان جي ناني

شمرانه

عرف

شيطان جي ناني

شمس العلماء ميرزا قليچ بيگ

سنڌي ادبي بورڊ

ڄام شورو / حيدرآباد. سنڌ.

١٤١٣ھ / ١٩٩٣ع

پهريون ايڊيشن:	١٩٥٩ع	٢٠٠٠ ڪاپيون
ٻيون ايڊيشن:	١٩٦٩ع	٢٠٠٠ ڪاپيون
ٽيون ايڊيشن:	١٩٧٤ع	٢٠٠٠ ڪاپيون
چوٿون ايڊيشن:	١٩٧٨ع	٥٠٠٠ ڪاپيون
پنجون ايڊيشن:	١٩٩٣ع	٥٠٠٠ ڪاپيون

قيمت: [redacted]٠٠ رپيا
[Price Rs[redacted]00]

Rs 8

SHAITAN JI NANI (A Childrens Tale in Sindhi)
Written by: Mirza Qalich Beg
Published by: Sindhi Adabi Board, P.O.Box No: 12
Jamshoro / Hyderabad Sindh, Pakistan
5th Edition 1993.

شيطان جي ناني

جن ڏينهن ۾ هارون الرشيد بغداد جو خليفو هوندو هو، تن ڏينهن ۾ "حلب" جي شهر ۾ هڪڙي ڪراڙي زال رهندي هئي. هئي زال، مگر مڪر ۽ فريب ۾ شيطان جي ناني هئي. پري پري جا چور، بدمعاش، ٺڳ، دغاباز ۽ جعلساز هن وٽ صلاح مصلحت لاءِ ايندا هئا، ۽ هن کان ڏڄندا هئا ۽ هن کي استاد ڪري مڃيندا هئا. ڏيهاڙي نئين نئين قسم جون ٺڳيون رٿيندي ۽ ڪندي هئي. اهڙا حيرت جهڙا ڪم ڪندي هئي جو ماڻهو ڪيس جادوگرياڻي يا ڏائڻ سمجهندا هئا.

هن کي ٽي ڌيئون هونديون هيون، جي شرارت، فتنه سازيءَ ۽ حرڪت بازيءَ ۾ بلڪل پنهنجي ماءُ جو نمونو هيون. پهاڪو مشهور آهي ته "جهڙو سٽ تهڙي پيٽي، جهڙي ماءُ تهڙي ڌيٽي." اُهو هنن سان پوريءَ طرح لاڳو هو. انهيءَ ڪراڙيءَ جو نالو "شمرانه" هو. اڻ پڙهيل نه ڪين هئي. ڏاڍي قابل هئي. قرآن بر زبان هوس. اهڙيون مذهبي ٻوليون ٻڌائيندي هئي ۽ ديني مسئلا ۽ حديثون بيان ڪندي هئي، جو هوشيار هوشيار ماڻهن کي پنهنجي فريب جي دام ۾ ڦاسائي ڇڏيندي هئي. مطلب ته هن جي ڪارنامن جي شهر شهر ۾ خبر پئجي ويئي ۽ حلب جي بادشاهه تائين ماڻهن جون فريادون ويون. سرڪاري ڪامورن اڳيئي هن زال بابت مخفي طرح رپورٽون موڪليون هيون.

بادشاهه هڪدم اُتي جي ڪوتوال کي حُڪم ڏنو "تہ انهيءَ شيطان جي نانيءَ کي حلب جي حد مان ٻاهر ڪڍي ڇڏي." ان موجب انهيءَ ڪراڙي زال کي سندس تنهي ڏيئن سميت حلب جي حد مان هڪالي ڪڍيو ويو: سي دربدر گهمنديون رلنديون بغداد ۾ آيون، ۽ ڪنهن محلي ۾ ننڍڙي جاءِ ياڙي ڪري ويهي رهيون. هڪڙي ڏينهن ماءُ ۽ ڏيئن جي وچ ۾ هيءَ گفتگو هلي.

ڏيءُ: امان جيجل، گهڻا ڏينهن ٿيا آهن، جو ٿون شڪار ڪونہ ٿي آڻين. جيڪي اڳي ڳڏ ڪيو هيوسين سو تہ ڪائي کپائي ڇڏيو اٿئون. هاڻ ڪو بندوبست ڪر، نہ تہ بک تيون مرون!

ماءُ: بابا، مون کي اڳئي اها ڳڻتي هئي. اڄ ارادو هوم تہ ٻاهر نڪران.

ڏيءُ: پر امان سنڀال ڪجئين! شهر نئون آهي، متان سگهن جي ڳولا ۾ ڪن بہ وڃي وڃن!

ماءُ: ڏيءُ تون بہ ائين ٿي چوين؟ وس پڄندي تہ ڪين گهٽائينديس. آئون اهڙي جادوگرڻ آهيان، جو ڀهڻ کي شيشي سان پيڇي رکان. اهڙي نانگڻ آهيان جنهن جي ڏنگ جو نڪو جنتر نڪو منتر.

ڏيءُ: امان، اها مون کي خبر آهي. ائين ئي ٿي چيم. ڀلي وڃ، خدا تنهنجي پناهه ٿيندو!

شمراني اُتي برقعو ڍڪيو ۽ گشت تي نڪري پيئي. هيڏي هوڏي چڪر هڻي، هڪڙي نئين محلي ۾ وڃي نڪتي، جتي ٻنهي پاسي وڏيون عاليشان عمارتون هيون. هوءَ هڪڙي نانوائيءَ جي هٽ تي وڃي ويٺي.

شمرانہ: ہچا، امان صدقي وڃي! هيءُ سامهون گهر ڪنهن جو آهي؟

نانوائي: ڏاڏي، هيءُ هڪڙي سکر ماڻهو جو گهر آهي، جنهن کي مُئي تورا ڏينهن ٿيندا. هو فقط هڪڙي چوڏهين ورهين جي ڌيءُ ڇڏي مري ويو آهي. هن جي سڀ مال ملڪيت جي وارث بہ اهائي ڇوڪري آهي.

شمرانہ: مال ملڪيت ڪيتري اٿس؟

نانوائي: مائي، مون وٽ ڪا انهيءَ جي ياداشت رکي آهي ڇا؟

شمرانہ: ابا، تون ڇڙين ڇو ٿو؟ بس آئون وڃان ٿي.

شمرانہ: نانوائيءَ جي دڪان کان نڪري، سامهون وڃي، اُنهيءَ گهر جو دروازو پٽيو، ۽ اندر جهاتي وڌي. هڪڙو ڪشادو اڱڻ ڏسڻ ۾ آيس، جنهن ۾ هڪڙو مزي جهڙو ننڍو باغيچو هو. گهر جي وراندي ۾ کٽ تي هڪڙي خوبصورت جوان زال پنيري وينل ڏٺائين. هڪدم سهي ڪيائين تہ شڪار اهو آهي. آهستي آهستي انهيءَ کٽ وٽ ويئي. ڇوڪريءَ منهن ورائي هن کي ڏٺو. شمرانہ نوڙي سلام ڪيس ۽ دعائون ڪرڻ ۽ بلائون ڪٽڻ لڳيس.

ڇوڪري: مائي، تون ڪير آهين؛ ڪٿان ٿي اچين؟

شمرانہ: (روئي) هاءِ هاءِ امان! تون مون کي نٿي سڃاڻين؟ آئون تنهنجي پيءُ مرحوم جي پيڻ آهيان ۽ تنهنجي پڦي آهيان. ننڍي هوندي کان منهنجي مڙس جو ادي سان ڪن خانگي ڳالهين تي تڪرار ٿي پيو هو. تنهنڪري اچڻ وڃڻ جو رستو بند ٿي ويو. پوءِ منهنجو مڙس حلب ڏي هليو ويو ۽ مون کي بہ پاڻ سان وٺي ويو.

اتفاق سان اهو اتي مري ويو. مون کي تنهنجي پيءُ جي وفات جو پڌي ڏاڍو ڏک ٿيو: تنهنکري آئون توسان معذرت ڪرڻ لاءِ آيس. افسوس آهي ته ادو ويچارو هليو ويو ۽ توکي يتيم ڪري ڇڏي ويو ۽ مون کي به جدائيءَ جو داغ ڏيئي ويو!

ائين چئي شمرانه اچي روئڻ ۾ پيئي. گهڙي تائين اوچنگارون ڏيو پئي رنائين. ڇوڪري ويچاري عمر جي ننڍي ۽ الڙ هئي، سان جهٽ پٽ هن جي دام ۾ اچي ويئي.

ڇوڪري: پڦي، بس خدا جي مرضي اها هئي. تون صبر ڪر، گهڻو نه روءُ. تنهنجو اهو حال ڏسي منهنجو جگر ٿو ڦاٽي، ۽ منهنجو غم وري تازو ٿو ٿئي ڇگو جو هتي آئينءَ. آئون به اڪيلي هيس. ڪو وڏو مائٽ مون وٽ ڪونه رهيو آهي.

شمرانه: امان صدقي! خدا توکي وڏي ڄمار ڏيندو. توکي گهڻي تائين سلامت رکندو. تون منهجي مرحوم ڀاءُ جي نشاني آهين. پر بابا آئون تو وٽ هميشه رهي ڪين سگهنديس. تنهن ڪان سواءِ، جي آئون هتي گهڻو رهنديس ته ماڻهو مون کي مهڻا ڏيندا ته هيترا ڏينهن نه آئي، هينئر ڀاءُ مئو اٿس، تڏهن انهيءَ جي ملڪيت جي ورهاڱي لاءِ اچي حاضر ٿي آهي. پر آئون ٻئي - ٽيئي ڏينهن ضرور توکي اچيو ڏسيو ويندس. تون منهنجو آنڊو آهين. منهنجي جگر جو ٽڪر آهين. توکي ٿي ڏسان ته ادو ٿو ياد پوي!

ڇوڪري: پڦي، تنهنجي دل مون کي هيڪلو ڇڏي وڃڻ لاءِ ڇوي ٿي؟ ماڻهن جو انهيءَ ۾ ڇاٽو وڃي، جيڪي وٽين سو ٻل پيا ڇوڻ

شمرانہ: نہ ڏيءُ، مون پنهنجا وار اُس ۾ اَڇا ڪين ڪيا آهن. مون ڪي زماني جو سارو حال سُجهي ٿو. ماڻهن جي زبان جهلڻ جي ناهي.

چوڪري: پڦي، جيڪا تنهنجي مرضي. آئون توکي زور ڪري نٿي سگهان، ڀلائي ڪري مون کي سعيي سان منهن ڏيکاريندي وڃجانءِ!

شمرانہ: اکين سان ٻچا، دلجاءِ ڪر!

پوءِ تہ شمرانہ هن ويچاريءَ ڀورڙي چوڪريءَ کي سبز باغ ڏيکاري هلي ويئي. ٻن - چئن ڏينهن ۾ هن کي سڄوئي پنهنجو ڪري ڇڏيائين.

هڪڙي ڏينهن شمرانہ ڏاڍي ملول ٿي ۽ غمگين شڪل بنائي اچي ويئي.

چوڪري: پڦي، چڱي ڀلي تہ آهين؟ اڄ تون البت غمگين ٿي ڏسجين؟

شمرانہ: پٽ ٻيو سڀ خير آهي.

چوڪري: ڀر بہ جي ڪا اهڙي ڳالهہ هجي، جنهن جو علاج منهنجي وس ۾ هجي تہ مون کان حجاب نہ ڪجئين، بيشڪ چئي ڏجئين. آئون دل جان سان حاضر آهيان؟

شمرانہ: ڏيءُ، آئون ڳالهہ تہ ڪريان، پر متان تون خفي ٿين؟

چوڪري: توبهہ توبهہ! پڦي، تون وڏو مائٽ آهين، آئون ننڍي آهيان. جيڪي تون چوندينءَ سو ضرور منهنجي چڱائيءَ لاءِ هوندو ۽ اُها تہ منهنجي لاءِ خير خواهي هوندي.

شمرانہ: تڏهن امان ٻڌ، حقيقت جي ڳالهہ هيءَ آهي تہ منهنجو هڪڙو پٽ آهي جو ماشاءالله اهڙو جوان ۽ حسين آهي، جهڙي تون آهين. انهيءَ شايد توکي باغيچي ۾ گهمندي ڏسي ورتو آهي، سو ديوانو ٿي پيو آهي. رات ڏينهن بي آرام ۽ بيقرار آهي. گهڻوئي سمجهايو اٿمانس تہ هيءُ منيءَ مائٽيءَ جو معاملو آهي، آئون انهيءَ ۾ ڪي بہ ڪري نٿي سگهان. پر هو ڇوڪر باز نٿو اچي. چوي ٿو تہ منهنجي محبت پاڪ آهي. مون کي رڳو منهن ڏسڻ جي سڪ آهي. هن جي شڪل منهنجي دل ۾ چُڀي ويئي آهي. مطلب تہ ڇوڪري کي گهڻوئي سمجهايو اٿم، تہ بہ رهي نٿو. حيران پريشان آهي. آئون اِنهي ڪري حيراني ۾ آهيان تہ ڇا ڪريان!

ڇوڪري: ٻڇي، انهيءَ ۾ ڇا آهي؟ هو تنهنجو پٽ آهي تہ منهنجو ڀاءُ آهي. منهن ڏسڻ ۾ ڪهڙو عيب آهي. ڀائرن سان ڀيڻون مُنهن نٿيون لڪن ڇا؟ تون مون وٽ هيستائين پئي آئي آهين. هڪڙي ڀيري مون کي بہ پنهنجي گهر وٺي هل، تہ هلي گهمي اچان ۽ ادي کي بہ ڏسي اچان.

اهو جواب ٻڌي شمرانہ ڏاڍي خوش ٿي ۽ ڇوڪريءَ کي دعائون ڪرڻ لڳي؛ ۽ چوڻ لڳي تہ "تڏهن امان خير جي ڪم ۾ دير ڪرڻ جو ڪهڙو ضرورا هل، هينئر ئي هل، اُٿي تيار ٿيءُ." ڇوڪريءَ اُٿي هڪڙو عمدو وڳو ڍڪيو ۽ ڳهہ ڳٺا پاتائين. پوءِ مٿان برقعو ڍڪي، شمرانہ سان گڏجي اٿي هلي. جڏهن هو شاهي بازار جي وچ ڏاري آيون، تڏهن شمرانہ هڪڙو نوجوان صراف دڪان تي ويٺل ۽ پنهنجي ڪم ۾ رنبيل ڏٺو. ڇوڪريءَ کي چيائين تہ "بابا،

تون ذرو اتي ترس، آئون اجها تي اچان.! ۽ پاڻ انهيءَ دڪان تي چڙهي انهيءَ جوان صراف وٽ ويئي. هن کي خوشامد پريو سلام ڪيائين. هن مرڪي حال احوال پڇيس. شمرانه چيس ته "ابا، گهڻي ئي لڄ تي ٿئيم، پر لاچار ٻيو ڪو چارو ڪونهي. منهنجي عزت تنهنجي هٿ آهي. آئون بغداد جي هڪڙي دولتمند جي زال آهيان. خدا مون کي لکن جي ملڪيت ڏني، مگر پٽ ڪونه ڏنائين. فقط اها ڇوڪري ورهين جي هڪ ڌيءُ آهي. اها ڪالهه ڪنهن سانگي هتان اچي لنگهي، ۽ اتفاق سان هن جي نظر توتي پئجي ويئي، ۽ ڏسڻ سان ئي موهجي ويئي آهي ـ انسان جي دل پنهنجي وس ۾ نه آهي. انهيءَ وقت کان وٺي آرام ڪونه آيو اٿس. گهڻوئي سمجهايومانس پر پوءِ به مٽس ڪو اثر ڪونهي. هاڻ بابا منهنجو ننگ ناموس تنهنجي اختيار ۾ آهي. اَجائي ڪا خواري خرابي ٿئي، تنهن کان مناسب سمجهيم ته ڇونه آئون پاڻ اهو رضا رغبت ۽ خوشيءَ جو بندوبست ڪري ڇڏيان!"

هي ٻڌي، صراف جون واڇون ئي ٽڙي ويون. هن ڀانيو ته اجها تي سوني جهرڪي گهر ويٺي مفت مٺ ۾ اچي: تنهن جهٽ ۾ ٻه تيلهيون اشرفين جون ڪڍي ڪنيون، ۽ اتي شمرانه جي پٺيان هليو. ڇوڪري به برقعي ۾ شمرانه سان گڏجي اڳتي هلندي هلي، صراف ۾ ڪو شڪ ڪونه گذريس. هڪڙي گهٽيءَ ۾ شمرانه ڏٺو ته ڪو ڌوٻي دڪان تي ڌوتل ڪپڙا ويٺو ٺاهي ۽ ته ڪري. اهو دڪان ماڙيءَ وارو هو. شمرانه جهٽ ۾ اڳيرو وڌي ڌوٻيءَ کي ڪن ۾ چيو ته "ميان ڌوٻي، منهنجو پٽ ۽ منهنجي ننهن ٻيئي بازار ۾ سارو

ڏينهن خريد فروخت ڪري تڪجي پيا آهن. جي موڪل ڏين ته تنهنجي دڪان جي مٿان ماڙيءَ واري جاءِ ۾ هو ذرو ويهي، ساهي کڻن ۽ تورو ڪائين پيئن. انهيءَ لاءِ ته توکي ڏهه رپيا ڏيندا." ڌوٻي ڏهن رپين جو نالو ٻڌي ڪپڙن ۾ ئي نه پيئي ماپيو. چوڻ لڳو ته هي دڪان اوهان جي مِلڪ آهي. جيترو وٽيوَ اوترو انهيءَ ۾ ترسو. "تنهن تي شمرانه هنن ٻنهي کي دڪان جي مٿئين طبقي ۾ وٺي ويئي ۽ چوڻ لڳين ته "ابا، اوهين هتي ذرو آرام ڪريو، آئون وري تي اچان." ۽ چوڪريءَ کي چوڻ لڳي ته "اهي پنهنجا زيور لاهي مون کي ڏي ته ساڻ رکان، متان جيسين اچان تيسين توکي ننڊ کٽي وجي يا اٿلڻ پٿلڻ ۾ يجي پون يا پرائيءَ جاءِ ۾ گم ٿين." چوڪريءَ جهٽ ۾ وڏا وڏا زيور لاهي هن کي رومال ۾ ٻڌي ڏنا ۽ پاڻ صراف سان گڏ اتي ويهي ڳالهيون ٻوليون ڪرڻ لڳي. صراف به خوشامد ڪرڻ ۽ لالچ ڏيڻ جي مراد سان شمرانه کي چيو ته "امان تڏهن هي به ٽيلهيون اشرفين جون به پاڻ وٽ قابو رکجئين، پوءِ مهل تي ڪم ايندين."

اهي سڀ شيون شمرانه کٽي هيٺ لهي آئي. ٻه رپيا ڌوٻيءَ کي ڏنائين ۽ چيائينس ته "آئون هتي بيٺي آهيان، تون جلدي وڃي ڪنهن نانوائي کان ماني وٺي اچ ته منهنجو پٽ ۽ نُهن کائين" ڌوٻي هڪدم ماني آڻڻ لاءِ ويو. اجا هو اتان نڪتو، ته هڪڙو جت اُٿ وٺي اچي اتان لنگهيو. شمرانه هن کي سڏي چيو ته "مون کي پنهنجو ڪو سامان هتان کٽي هن ئي گهٽيءَ ۾ ٻيئي گهر ۾ نيٺو آهي، اهو تون ياڙي تي کٽي هل. ياڙي کان سواءِ ٻه رپيا

وڏيڪ بہ ڏينديس. پر هتي پيو ڪو ماڻهو ڪونهي، پلائي ڪري تون ترس، آئون سامان لاهي وري اُٿ ڪي وٺي تي اچان." جت کي شڪ ڪونہ پيو، ائين ڪرڻ لاءِ راضي ٿيو. شمرانہ جت کي اُتي ويهاري ڌوبي جا ڪپڙا ۽ پيو جاءِ جو سامان جيڪو ڪمائتو ۽ ڪٽڻ جهڙو ڏسڻ ۾ آيس، سو اُٺ تي ڪٽي مهار وٺي اُتي هلي. هلندي جت کي تاڪيد بہ ڪندي ويئي تہ "پلائي ڪري جاءِ جي سنڀال ڪجئين، ڪنهن کي اندر لنگهڻ نہ ڏجئين، جيسين آئون اچان. منهنجو گهڻوئي سامان جاءِ ۾ پيو آهي، جو آئون وري اچي اُٺ تي لڏينديس." جت چيو تہ "مائي، تون دلجاءِ ڪر. آئون خبرداري ڪندس."

شمرانہ تہ سڌو گهر جو رستو ورتو ۽ گهٽين مان ور وڪڙ ڏيئي نڪري ويئي. ٿوري دير کان پوءِ ڌوبي بازار مان ماني وٺي آيو. جڏهن دڪان ۾ اندر گهڙڻ لڳو تڏهن جت روڪيس ۽ چيائينس تہ "اندر نہ وڃ. ترس، جيسين مالڪياڻي اچي." ڌوبيءَ پري کان نهاريندي، اهو بہ معلوم ڪيو تہ سندس ڪپڙن جا ستا ڪينهن.

ڌوبي: اڙي تون ڪير آهين: جو مون کي روڪين ٿو، ۽ منهنجي دڪان تي فرحت ۽ آرام سان ويٺو آهين؟

جت: تون ڪير آهين، جو مون کان ٿو پڇين؟

خبردار جي اندر گهڙيو آهين لت هڻندوسانئين.

ڌوبي: واهه ڙي چور، سينہ زورا آئي تاندي ڪٽڻ، بورچاڻي تي ويٺي. تون ڪو پڪو بدمعاش ٿو ڏسجين. تنهن تي جت کي چڙ آئي، ڌوبيءَ کي بہ - ٽي ڌڪ هڻي ڪڍيائين. انهيءَ تي هُل ۽

واويلا مچي ويئي، ڌوٻيءَ ويچاري وري پنھنجن ڪپڙن جي گم ٿيڻ لاءِ بہ گھوڙا گھوڙا مچائي. انھيءَ ھُل تي ماڻھو اچي مڙيا. ڌوٻي چوي تہ "يارو مون کي ھڪڙي ٻيديءَ ماني وٺڻ لاءِ موڪليو. سا الائجي ڪٿي آھي، ۽ منھنجا ڪپڙا الائجي ڪيڏي گم ٿي ويا؟"

جٽ چوي تہ "ھيءُ ماڻھو بدمعاش آھي، زور ڪري پرائي گھر ۾ گھڙڻ ٿو گھري. ھن جاءِ جي مالڪياڻي پنھنجو سامان منھنجي اُٽ تي لڏي ويئي آھي، بلڪ ھلندي تاڪيد بہ ڪري ويئي آھي تہ ڪنھن کي اندر گھڙڻ نہ ڏجانءِ. سو ڀلا ڪھڙي طرح آئون ھن کي اندر گھڙڻ ڏيان؟ جي ھن ٻيديءَ جي ڪا شيءِ گم ٿئي يا زيان ٿئي تہ پوءِ آئون جوابدار ٿيندس."

انھيءَ گوڙ تي صراف ۽ ڇوڪريءَ متان ماڙيءَ تان جھاتي پائي ھيٺ نھاريو ۽ ھُل جو سبب پڇيو.

جڏھن ڌوٻيءَ جي نظر صراف تي پيئي، تڏھن ھن کي اجايو سجايو ڳالھائڻ لڳو. چوڻ لڳو تہ "تنھنجي اُھا ڪراڙي ماءُ ڪٿي آھي؟ اھا تہ مون کي ڦري لٽي ويئي آھي!" جڏھن جٽ ٻڌو تہ اھا ڪراڙي ھن صراف جي ماءُ آھي، تڏھن اھو بہ ھن کي چنبڙي ويو.

صراف: يارو مون کي ڇو چنبڙي ويا آھيو؟

جٽ: اڙي گيدي، مون کي پنھنجو اُٺ ڏي، نہ تہ متو ڀڃي ٿو وجھئين!

صراف: اڙي ديوانؤ، اوھان جو عقل ڪيئن اڏامي ويو آھي؟ اُھا ٻيدي منھنجي ماءُ ناھي پر ھن ڇوڪريءَ جي ماءُ آھي.

چوڪري: نہ نہ. هوءَ منهنجي پڦي آهي ۽ هن شخص جي ماءُ آهي.

ماڻهو: اڙي اوهين سڀ پورڙا آهيو. پانئجي تو تہ هوءَ ڪا ٽڳ زال هئي، يا ڪا ڪُٽڻي هئي. سيني ڪي منهن تي لينگهو گهمائي ويئي آهي!

چوڪري: منهنجا سڀ زيور بہ ڪٺي ويئي آهي.

صراف: منهنجون اشرفين جون ٿيلهيون بہ ڪٺي ويئي آهي.

جڏهن شمرانہ جي ڪارستاني سيني کي معلوم ٿي، تڏهن ويچاري چوڪري روئندي پنهنجي گهر ويئي؛ مگر صراف، جت ۽ ڌوٻي تيئي خليفي هارون الرشيد جي دربار ۾ دانهين ويا. خليفو اُنهي ٻڍيءَ جي اها چالاڪي ٻُڌي حيران ٿي ويو، ۽ ڪوتوال کي حڪم ڏنائين تہ "شهر ۾ پڙهو گهماءِ تہ جيڪو انهيءَ ڪراڙيءَ مَمَ کي پڪڙي آڻيندو تنهن کي هزار رپيا انعام ملندو."

انهيءَ شڪار جهتڻ ڪان پوءِ شمرانہ هفتو کن گهر ۾ آرام سان ويئي رهي. اُنهيءَ ڪان پوءِ وري هڪڙي ڏينهن اُٿي، عمدي پوشاڪ ڍڪي، تسبيح هٿ ۾ ڪري شهر ۾ ويئي، اتفاق سان صراف، جت ۽ ڌوٻي جي تيئي هن جي ڳولا ۾ رُلي خراب ٿيا هئا، تن کي منهن پئجي ويئي، اگرچ ويس بدليل هوس تہ بہ جت هڪدم سڃاڻي ورتس ۽ ڊوڙي وڃي پڪڙيائينس ۽ گهلي خليفي جي محلات ڏي وٺي هليس. هو بہ بہ ساڻس گڏ ويا. جڏهن زنانخاني جي نزديڪ آئي، تڏهن شمرانہ چيو تہ "مون کي پائخاني

جي ضرورت تي آهي، چڏيو تہ ڏيڍيءَ جي وڪڙ ۾ ويهي حاجت پوري ڪري اچان." هنن چڏيس. هوءَ ڏيڍيءَ جي اندر ويئي ۽ هو ٻاهر منتظر ويهي رهيا. شمرانہ سڌي اندر زنانخاني ۾ گهڙي ويئي ۽ بيبي زبيده خليفي جي راڻيءَ جي حضور ۾ وڃي حاضر ٿي.

زبيده: مائي فقيرياڻي، تون ڪير آهين. ڪِٿان آئي آهين؟

شمرانہ: بيبي صدقي ٿيان! آئون هڪڙي حاجياڻي آهيان. ست ڀيرا مون حج ڪيو آهي. اصل ۾ خدا جي مهربانيءَ سان آئون دولتمند زال هيس، جڏهن خدا جو رستو ورتم، تڏهن سڀ مال ملڪيت خدا جي وات ۾ ڏيئي ڇڏيم. هاڻ وري ارادو اٿم تہ حج وڃان ۽ وڃي اُتي رهي پوان. خرچ لاءِ پئسو گهربل هو. مون وٽ ٻي غلام آهن، اهي ٻانئيان تہ وڪڻي پئسا ساڻ کڻي وڃان. انهن کي مون ننڍي هوندي کان پالي وڏو ڪيو آهي ۽ هڪڙي گهڙي بہ پاڻ کان پري نہ ڪيو اٿم. هنن کي ڇڏڻ بہ دل نٿي چوي پر لاچار آهي. چڱي پار ڏي ٿي وڃان. هو بہ مون کي ڇڏڻ نٿا گُهرن. چنبڙي پيا آهن. چون ٿا تہ ڪيئن بہ توسان گڏيا هلنداسين. هاڻ حضور ۾ عرض اهو آهي تہ حضور خليفي صاحب کي سفارش ڪري، تہ اهي ٻيئي غلام مون کان خريد ڪري وٺي، ۽ جيڪو منهنجو حق ٿئي سو مون کي ڏئي. اهي غلام ٻيئي هنر وارا ڪمائتا ماڻهو آهن - هڪڙو ڏوبڪو ڪم چڱو ڄاڻندو آهي، ٻيو هوشيار صراف آهي، سون رپو ۽ جواهرات خوب پرکي ڄاڻندو آهي، ۽ ٻيون ڏاڍو خبردار شتربان آهي، ۽ اُٺ چڱا هلائي ڄاڻندو آهي.

زبيده: پلا مائي، انهن غلامن جي قيمت ڪيتري آهي؟

شمرانہ: مون اهي پنجين هزارين دينارين خريد ڪيا هئا. تڏهن آئون بہ پئسي واري هيس. . هاڻ مون کي پئسي جي گُهرج آهي، تنهن ڪري ٽي هزار قبول ڪنديس.

ائين ڪندي خليفو هارون الرشيد بہ اچي نڪتو.

زبيده: هيءَ مائي حاجياڻي پنهنجا ٽي غلام وڪڻڻ گهري ٿي ۽ وري حج وڃڻ گهري ٿي. چوي ٿي تہ ٽيئي غلام هنر وارا ۽ چڱا آهن، منهنجي مرضي آهي تہ اُهي اوهين خريد ڪريو؟

خليفو: مائي، اُهي غلام ڪٿي آهن تہ انهن کي ڏسون؟

شمرانہ: جهان پناهہ ، محل سراءِ جي ڏيڊيءَ جي ٻاهران بيٺا آهن.

خليفي ڏيڊيءَ تي وڃي انهن ٽنهي ماڻهن کي ڏٺو ۽ انهن کي پسند ڪيو، ۽ شمرانہ کي اچي چيائين تہ "مائي، جيتري تي تو اهي غلام خريد ڪيا آهن، اوتري قيمت تي ئي اسين خريد ڪريون ٿا."

مطلب تہ لحظي ۾ هو پنج هزار دينار وٺي اٿي کڙي ٿي. خليفو بہ ديوانخاني ڏي هليو ويو ۽ شمرانہ بيبي زبيده کي هٿ ٻڌي عرض ڪيو تہ "هي ٽيئي غلام مون کي ساهہ کان بہ پيارو سمجهندا آهن. مون کي ويندو ڏسي هو متان هُل حشر مچائين ۽ پٺيان لڳي پون، تنهنڪري مون کي هڪڙي پوشاڪ برقعي واري عطا ٿئي، تہ آئون اُها ڍڪي هتان نڪران ۽ هڪڙي ٻانهيءَ کي بہ حڪم ملي، تہ مون سان گڏجي محلات کان ٻاهر هلي. بيبي زبيده ائين ڪرڻ لاءِ حڪم ڏنو. شمرانہ جهٽ ۾ هڪڙي عمدي پوشاڪ

ڏڪي، برقعو مٿان وجهي. ٻانهي ساڻ ڪري محلات مان نڪري اٿي هلي. صراف، ڌوٻي ۽ جٽ، جي ڏيڍيءَ ڪان ٻاهر ويٺا هئا. تن هن کي نہ سڃاتو. ڀانئيائون تہ ڪا محلات جي بيبي آهي. رستي هلندي جڏهن شمرانہ پر پري ويئي، تڏهن ٻانهي کان خبرون چارون پڇڻ لڳي ۽ چوڻ لڳي تہ ”مائي، توکي تہ مزو هوندو، محلاتن ۾ تي رهين؟“ ٻانهي چيو تہ ”مائي حاجياڻي، ڪهڙيون تي ڳالهيون پڇين: هتي ڪهڙا مزا آهن؟ بند ۾ پيئي آهيان، ڪوبہ قدر ڪونهي. ٻانهين جو ڀلا ڪهڙو قدر هوندو، لاچار حياتي غلاميءَ ۾ پوري ڪرڻي آهي!“ شمرانہ ورندي ڏني ”افسوس آهي، تو جهڙي خوبصورت جوان زال اهڙي هنڌ رهي، جتي انهيءَ جو ڪوبہ قدر ڪونہ هجي! حسن ۽ جوانيءَ هوندي توکي ڪهڙي پرواهہ هئڻ گهرجي، جي تنهنجي مرضي هجي، تہ آئون توکي هڪڙي چڱي سوداگر جي گهر ۾ نوڪري وٺي ڏيان، جتي توکي هر قسم جو آرام ملندو ۽ گهمڻ ڦرڻ لاءِ بہ آزاد هوندين؟“ ٻانهيءَ چيو: ”مائي، جي اها ڀلائي ڪرين تہ آئون عمر لاءِ تنهنجي شڪر گذار رهنديس.“

انهيءَ طرح شمرانہ انهيءَ ٻانهيءَ کي دم دلاسو ڏيئي، هڪڙي سوداگر جي گهر وٺي ويئي، ۽ چالاڪي ڪري پنهنجي منهن هن کي وڪڻي، هڪ هزار دينار وصول ڪري، سنئين سڌي پنهنجي گهر آئي، هوڏي هو ويچارا ٽي ڄڻا صراف، ڌوٻي ۽ جٽ اتي ئي ويٺا رهيا. جڏهن خليفو ٻاهر آيو، تڏهن حڪم ڏنائين تہ ”انهن ٽنهي نون غلامن کي حاضر ڪريو!“ جڏهن اهي ٽيئي

سندس روبرو تيا، تڏهن خليفو ڏاڍي مهربانيءَ سان هنن سان ڳالهائڻ لڳو.

خليفو: اوهين ملول ۽ دل شڪسته نه ٿيو. آئون اوهان کي اوهان جي پهرينءَ مالڪياڻي کان زياده سکيو ۽ خوش رکندس.

جت: يا الاهي خير ڪجئين! هي الاجي ڪهڙي ٻولي آهي؟

ڌوٻي: ياڻئجي ٿو ته وري ڪا نئين آفت متان اچي پيئي آهي.

صراف: حضور انصاف وارا آهيو، سچي ڪوڙي کي پرکي ڏسو.

خليفو: ٻيو فڪر يا ارمان ڪوبه نه ڪريو. اگرچه اوهين غلام آهيو، ته به آئون اوهان سان مروت ڪندو رهندس. اوهين پنهنجو ڪم چالاڪيءَ ۽ ايمانداريءَ سان ڪندا رهجو.

جت: حضور آئون ته غلام ڪين آهيان، شتربان آهيان.

ڌوٻي: آئون به سائين، غريب ڌوٻي آهيان، ڪپڙا ڌوئيندو آهيان ۽ پنهنجن ٻارن جي پورهيي تي گذر ڪندو آهيان.

خليفو: ٻڍي حاجياڻي، جا اوهان جي مالڪياڻي هئي، شايد تنهن جي جدائيءَ کان اوهين اهڙيون ناراضپي ۽ رنج جون ڳالهيون ٿا ڪريو، پر اوهين بلڪل ڏجو نه. آئون غلامن کي گهڻو پيار ڪندو آهيان. اوهين مون وٽ هر طرح خوش رهندؤ.

ڌوٻي: حضور، هوءَ زال اها ساڳي ٺڳ ۽ مڪار هئي، جا سيني کي ٺڳي ويئي آهي ۽ اسين رُلي رُلي هن کي پڪڙي حضور وٽ فرياد ڪڻي آياسين، ته من اسان جو ڪو انصاف ٿئي. پر هوءَ ته پاڻ اسان کي ٻانهو ڪري وڪڻي ويئي آهي!

خليفي کي هيءُ حال ٻڌي ڏاڍي ڪل آئي. لاچار هنن ٽنهي کي آزاد ڪري ڇڏيائين. جڏهن دربار برخواست ٿي، تڏهن محلات ۾ ويو ۽ بيبي زبيده کي ساري حقيقت بيان ڪري ٻڌايائين. بيبيءَ چيس تہ "برابر اها زال ڪا آفت هئي. مون کي بہ ٺڳي ويئي، جو منهنجي هڪڙي ٻانهيءَ سوسن نالي کي بہ ٺڳاري ۽ ڀڄائي ويئي آهي!" نيٺ خليفي ڪوتوال کي سڏائي حڪم ڏنو تہ "جيئن وٽيئي تيئن ڪري انهيءَ رن کي گرفتار ڪري آڻ!" ڪوتوال شهر ۾ گهٽيئي ڳولا ڪئي، پر شمرانہ جو پتو ئي ڪونہ پيو.

ڪن ڏينهن ڪان پوءِ، جڏهن شمرانہ گهر ويهي ويهي ٿڪي، تڏهن وري شڪار جي لاءِ ٻاهر نڪتي. اتفاق سان اُهو جوان صراف گڏجي ويس. انهيءَ ڪٽي پڪڙيس. انهيءَ کي گهٽيئي دلبا ۽ دلاسا ڏنائين، پر هن جند نہ ڇڏيس. جڏهن شمرانہ ڏٺو تہ ٺڳي نٿي هلي، تڏهن هن جي خوشامد ڪرڻ لڳي ۽ ڏاڍي عاجزيءَ سان چوڻ لڳس "اي جوان! توکي منهنجي خواريءَ مان ڇا هٿ ايندو؟" صراف چيو مون کي فقط پنهنجون اشرفيون ڏي، پوءِ جيڏي وٽيئي اوڏي هلي وڃ." شمرانہ چيس "بس ڳالهہ ايتري! هل تہ توکي پنهنجون اشرفين جون ٿيلهيون ڏيان، پر منهنجو پتو جت ۽ ڏوهيءَ کي نہ ڏجئين." هن چيو "آئون ڪين ڪونہ ٻڌائيندس." پوءِ صراف هن سان گڏجي هليو. شمرانہ شهر ۾ هيڏي هوڏي چڪر هڻي هڪڙي گهر وٽ آئي، جنهن جي در تي پردو ٽنگيو پيو هو. صراف کي چيائين تہ "اجهو هي منهنجو گهر آهي. پر هاڻ تون اِتي ترس ۽ پنهنجو دوشالو مون کي ڏي، تہ آئون انهيءَ ۾ اشرفيون

ٻڌي توکي آڻي ڏيان." صراف پنھنجو دوشالو ڪڍي ھن کي ڏنو ۽ پاڻ ويھي رھيو. شمرانہ پردي جي اندران وڃي در جي پاسي ۾ ڏيڍيءَ جي اوٽ ۾ ويھي ويھي، پوءِ سڏ ڪري صراف کي چيو: "ابا ھاڻ مون ٻار ٻچا پاسي ڪيا آھن. تون اندر ھليو آءُ تہ روبرو پئسا ڏيئين." ھي ٻڌي صراف پردو ڪڍي اندر ويو ۽ نڪ سامھون ھليو ويو. ايتري ۾ شمرانہ پنيان پردو ڪڍي ٻاھر نڪري ھلي ويئي. صراف سڌو اندر ھليو ويو. سامھون صفي ۾ گھر جو مالڪ ڪٿ تي وينو ھو. حقو ويني ڇڪيائين. زالون ۽ ٻار ٻچا پاسي تي ويٺا ھئا. نامحرم ماڻھوءَ کي اندر ڪاھي ايندو ڏسي، ڏاڍو ڪاوڙيو ۽ ٽپ ڏيئي اٿيو. صراف کي اچي ڌڪا ڏيڻ ۽ ڌڪ ھڻڻ ۽ گھٽ وڌ ڳالھائڻ لڳو. ھن ويچاري گھڻيئي واويلا مچائي ۽ حقيقت ٻڌائڻ جي ڪوشش ڪئي، پر گھر جو مالڪ ٽپي ٻاھہ تي ويو. صراف کي چوڻ لڳو: "تون سفيد پوش ٿيو، ڏينھن ڏٺي جو ماڻھن جي گھرن ۾ چوري ڪرڻ لاءِ تو گھڙين، توکي سرڪار جو بہ ڊپ ڪونھي؟" ھن چيو: "سائين، آئون چور ڪين آھيان. مون کي ماريو نہ. گھر جي مالڪياڻي پاڻ مون کي ھتي وٺي آئي ۽ اندر اچڻ لاءِ چيائين." تنھن تي ھو زياده ڪاوڙيو، چوڻ لڳو: بدمعاش، تون منھنجي گھر واريءَ تي ڪوڙي تھمت ٿو آڻين. ھوءَ ڪيئن توکي سڏيندي؟" پوءِ تہ اچي ھن کي ورايائين. ماري اڌ مئو ڪري ڇڏيائينس. پوءِ ٻڌي خليفي جي حضور ۾ وٺي آيس ۽ حقيقت عرض ڪري ٻڌايائينس. خليفي صراف کان پڇيو تہ "توکي ڪھڙو جواب ڏيڻو آھي؟" ھن روئي عرض ڪيو تہ "حضور، مون

کي نتا سڃاڻو؟ آئون اهوئي بدبخت صراف آهيان، جنهن کي هن ڪراڙيءَ ڏاڍ ٺڳي، حضور وٽ آڻي وڪيو هو." خليفي خيال سان ڏٺو ۽ سڃاتائينس ته برابر اهو صراف آهي. گهر جي مالڪ کي چيائين: هي ماڻهو بي گناهه آهي. تنهنجي گهر ۾ چوريءَ جي ارادي سان نه آيو هو. هن سان هڪ زالَ ٺڳي ڪئي آهي."

پوءِ ڪوتوال کي سڏي خوب ڌمڪايائين ۽ سخت حڪم ڏنائين ته "انهيءَ ٺڳ زال کي جلد ڳولي هٿ ڪر!"

جڏهن انهيءَ واردات کي ڪي ڏينهن گذريا تڏهن شمرانه وري نئين پوشاڪ ڍڪي، شڪار جي ڳولا ۾ نڪتي ۽ گهٽين ۾ گهمريون ڏيڻ لڳي. اتفاق سان هڪڙي سوڙهي گهٽيءَ ۾ هن جو گذر ٿيو. ڏسي ته هڪڙو انڌو فقير پٽ جي اوٽ ۾ ويٺو اشرفيون پنهنجي گودڙيءَ جي تَهَن ۾ لڪائي. اشرفيون ڏسي شمرانه جي وات ۾ پاڻي اچي ويو. ارادو ڪيائين ته اهي هن کان ڪنهن طرح سان ضرور ٺڳائجن. ويجهو وڃي مٺرساٽي آواز سان سلام عليڪم ڪيائينس. هن سلام جو جواب ڏيئي پڇيس: ميان، تون ڪير آهين؟" شمرانه چيو: "آئون تنهنجو پاڙيسري آهيان، مون کي سڃاڻين نٿو؟ تون خوش ۽ چڱو ڀلو ته آهين؟ ڪو ڪم ڪار هجيئي ته بيشڪ چئو؟ انڌي فقير چيو: "بابا، آئون دنيا ۾ اڪيلو آهيان ۽ پنهنجي گودڙيءَ ۾ خوش آهيان. مون کي ٻيءَ ڪنهن شيءِ يا ڪم ڪار جي ضرورت ڪانهي. رُکي سکي ماني کائي خير جو وقت پيو گذاريان. شمرانه آهستي آهستي گودڙيءَ کي هٿ لائي ڏٺو، ته انهيءَ ۾ گهڻن هنڌن تي اشرفيون لڪل ڏسڻ ۾

آيس. في الحال تہ موڪلائي هلي ويئي. ٻئي ڏينهن صبح جو هوءَ پنهنجون ٽي ڇوڪريون پاڻ سان وٺي فقير وٽ آئي. ڇوڪرين کي سيڪاري ڇڏيو هئائين، تن وڃي هن کي ورتو ۽ چوڻ لڳس: ”بابا سلام ، ڪٿي آهين“؟ انڌو بابي جو نالو ٻڌي حيرت ۾ پيو ۽ پڇڻ لڳو: ”اڙي توهين ڪير آهيو؟ ڪنهن جون بلائون آهيو؟“ هنن چيو: ”بابا، تون ڪيستائين اسان کان رُنو وتندين؟ امان توکي ڏاڍو ساريو ٿي. هاڻ گهر هل. اسان کان قصور ٿيو، سو معاف ڪر. اڳتي توکي رنج ڪين ڪنديونسين!“ فقير چيو: ”آئون نہ اوهان کي ۽ نہ اوهان جي ماءُ - پيءُ کي ٿو سڃاڻان. اوهين الاجي ڪير آهيو ۽ ڇاٽيون بڪو؟ آئون ڇڙهو ڇڙمل. خواب ۾ بہ مون ڪڏهن زال جو منهن ڪونہ ڏٺو، ٻار ٻچا وري ڪٿان آيم؟“ ڇوڪريون هي ٻڌي ڪوڙ ڪوڙ ڪري روئڻ ۽ هُل مچائڻ لڳيون. هُل تي گهڻا ماڻهو اچي مڙيا. ڇوڪريون ماڻهن کي آزي نيزاري ڪري چوڻ لڳيون: ”سائين ڏسو، بابو اسان کان ناراض ٿيو آهي، ڪاوڙجي هليو آيو آهي، گهر نٿو هلي پلائي ڪري هن کي چئو تہ هلي، اسين هٿ ٺيون ٻڌون.“ ماڻهن فقير کي سمجهايو. فقير گهڻوئي چين تہ منهنجو هنن سان ڪوبہ واسطو ڪونهي، تہ بہ هنن کي اعتبار نہ آيو. ڇوڪرين کي چيائون: ”جي هي انڌو بي عقل خوشيءَ سان نٿو هلي، تہ اوهين زور سان گهلي وٺي وڃوس.“ جڏهن فقير ڏٺو تہ هاڻ ضد ڪرڻ مان متان ڪا خرابي ٿئي. ۽ گوڏڙيءَ جو ڳجهہ ظاهر ٿئي، تڏهن لاچار هلڻ لاءِ راضي ٿيو. ڇوڪريون فقير کي وٺي اُٿي هليون ۽ شمرانہ بہ لڪي اچي ساڻن شامل ٿي فقير کي پنهنجي

گهر وٺي ويون. اُتي وجي هن جو هٿ منهن ڌئارايائون ۽ نوان ڪپڙا ڍڪايائونس ۽ چڱا طعام کارايائونس. مطلب ته هر طرح هن کي خوش ۽ سکيو ڪيائون ٿن - چئن ڏينهن کان پوءِ هڪڙيءَ چيو: "بابا، مون کي اڄ بازار مان سوناري جي هٽ تان ڪي زيور خريد ڪرڻا آهن. تون مون سان گڏجي هل." فقير چيو: "ابا، آئون نابين آهيان، مون کي ڪهڙي خبر پوندي؟" هن چيو ته "بابا، تون رڳو ساڻ هلندين. اسين ڪي زيور وٺي پسنديءَ جي لاءِ گهر آڻيندوسين، پوءِ جي پسند آيا ته رکنديونسين نه ته موٽائي ڏينديونسين." نيٺ فقير کي ٽڳاري سنيرايائون، نوان ڪپڙا ڍڪي هلڻ لاءِ ڏنائونس. فقير ڪپڙا ڍڪيا، پر گودڙي پاڻ کان پري ڪري ئي ڪين پيو، اُها به ساڻ کڻي هلڻ لڳو. شمرانه ته وجهه ويٺي ڳوليو ته گودڙي ڇڏي ته گم ڪريان. تنهن جي اشاري تي ڇوڪريون چوڻ لڳيس: "بابو به انصاف تو ڪري، جو هھڙن چڱن ڪپڙن سان گڏ ڪِني گودڙي به گهليندو وتي. ماڻهو ڇا چوندا؟" فقير عذر ڪري چوڻ لڳو: "هيءَ گودڙي مون کي پنهنجي مرشد ڏني آهي، دعا ۽ برڪت جي آهي. سا آئون هرگز پاڻؤن پري نه ڪندس." ڇوڪرين چيس: "تڏهن ڪٿي قابو ڪري رکي هل، پوءِ وري اچي کڻج. هن کي هٿ لائڻ کان ئي اسان کي ته ڪرهت ٿي اچي!" نيٺ فقير کي لاچار ٿيو، جو گودڙي آهستي ويڙهي؛ ته ڪري، لِڪائي رکي ڇڏيائين، ۽ سيني کي تاڪيد به ڪيائين ته هي مرشد جي شيءِ آهي، تنهن کي هٿ نه لائجو. پوءِ شمرانه فقير جو هٿ وٺي اُتي هلي ۽ هڪڙي سوناري جي دڪان تي وڃي

ويئي. سوناري هن فقير جا چڱا ڪپڙا ڏسي سمجهيو تہ هي ڪو سکر ۾ معتبر ماڻهو آهي، تنهنڪري انهيءَ کي گهڻي عزت سان ويهاريائين ۽ پڇيائينس: "ڪهڙو ڪم آهي؟" شمرانہ تڪڙي تي ورندي ڏني: "هن رئيس صاحب کي پنهنجي حرمسراءِ لاءِ ڪن زيورن خريد ڪرڻ جي گهرج آهي، تنهن لاءِ آيا آهن". سوناري گهڻيئي زيور ۽ جواهر آڻي پيش ڪيا ۽ اُنهن جي قيمت بہ ٻڌائي ويو. جڏهن فقير ۽ شمرانہ ٻيئي انهن کي هٿ لائي ڏسي چڪا، تڏهن شمرانہ فقير سان کي آهستي ڳالهائي چوڻ لڳي: "سائين، تڏهن اوهين اتي ئي ويٺا هجو تہ هي پنج ڇهہ زيور آئون اوهان جي حرمسراءِ ۾ ڏيکاريو تي اچان. جيڪي پسند ڪيائون تن جا ڪٽي پئسا ڏجو ۽ ٻيا موٽائي ڏجو." ٻي عقل فقير چيو: "چڱو، آئون ويٺو آهيان، تون جلد جواب وٺي اچ." انهيءَ طرح شمرانہ هزارن جو مال ڪٺي اُتي هلي. گهر پهچڻ شرط فقير جي گودڙيءَ مان بہ هزار کن اشرفيون، جي انهيءَ ۾ لڪل ۽ سبيل هيون، سي گودڙي ڦاڙي ڪڍي پنهنجن ڪمن ۾ آڻڻ لڳي. سندس چوڪريون ايترو مال ڏسي نهايت گهڻو خوش ٿيون.

هوڏي جڏهن فقير کي سوناري جي هٽ تي ويني گهڻو وقت لنگهيو ۽ شمرانہ موٽي نہ آئي، تڏهن سونارو چوڻ لڳو: "سائين، هوءَ اوهان جي ٻانهي تہ اجا ڪانہ موٽي؟" فقير چيو: "خبر ناهي تہ چو ايتري دير ڪئي اٿس!" ٻنپهرن تائين جڏهن هو ويهي انتظار ڪري ڪري ٿڪا، تڏهن سوناري کي ٻڪ بہ لڳي ۽ شڪ بہ پوڻ لڳس. فقير کي چوڻ لڳو: "سائين، هاڻي ڪيستائين هن جي واٽ

ويٺا ڏسنداسين. مون کي پنهنجي گهر وچي ماني کائڻي آهي، هاڻي بهتر آهي تہ اوهان سان گڏجي اوهان جي دولت خاني تي هلان ۽ اُتي ئي فيصلو ڪري سودو ڪريون؟" اتي فقير ڊجي ۽ منجهي جواب ڏنو: "بابا. آئون اکين کان وڏو آهيان. هن زال جي گهر جي مون کي خبر ڪانهي تہ ڪٿي آهي. توکي ڪهڙيءَ طرح اتي وٺي هلي سگهندس؟" اها ڳالهہ ٻڌي سوناري جا ڇهہ ڇڄي پيا ۽ چوڻ لڳو: "منهنجو هزارن جو مال اُڏائي وئين ۽ هاڻ يورڙو بنجي تو چوين تہ زال جي گهر جي مون کي خبر ڪانهي. ڇڻ تہ هوءَ زال تنهنجي ٻانهي نہ آهي؟" فقير چيو: "جهڙو قسم مون کي ڏين اهڙو کڻان، مون کي هن زال جي گهر جي بلڪل خبر ڪانهي." هي ٻڌي سوناري کي ڏاڍي ڪاوڙ لڳي، انڌي فقير کي ايترو ماريائين جو رتو رت ڪري ڇڏيائينس. پوءِ گهلي خليفي وٽ وٺي آيس. خليفي فقير کان ساري حقيقت دريافت ڪئي. فقير پنهنجو سارو حال بيان ڪري ٻڌايو ۽ چيائين: اها ڪراڙي مڪارڻ منهنجون ٻہ هزار اشرفيون گودڙيءَ ۾ رکيل شايد ڪٽي وئي ۽ مون کي موچڙن جي مار بہ ڏياريائين!"

خليفي کي اُن انڌي تي ڏاڍو قياس آيو ۽ انهيءَ زال تي ڏاڍي ڪاوڙ آئي. ڪوتوال کي سڏي هن کي گهٽ وڌ ڳالهايائين ۽ چيائين: "جي اها زال تمام جلد نہ پيدا ڪندين، تہ موقوف ڪيو ويندين!"

شمرانہ کي پلا ڪٿي تو آرام اچي. ڪن ڏينهن کان پوءِ وري گهر کان نڪري ٻاهر تي ۽ هڪڙو نوڪر ساڻ ڪري، هڪڙي

بزازيءَ جي دڪان تي ويئي، انهيءَ کي چيائين: ”مون کي ڪي ڪيمخواب جا تانَ درڪار آهن. بزاز گهڻائي قيمتي تانَ زربفت ۽ ڪيمخواب جا هن جي اڳيان آڻي رکيا. شمرانه اُهي تانَ ڪٽي نوڪر جي حوالي ڪيا ۽ هن کي چيائين: ”اهي گهر ڪٽي وڃي ڏيکاري اچ. آئون هتي ويٺي آهيان.“ ٿوريءَ دير ڪان پوءِ بزاز کي چوڻ لڳي: ”ميان، توکي شابس هجي، تون وڏيءَ دل وارو ٿو ڏسجين. جو سواءِ سڃاڻپ جي تو هزارن جو مال مون کي ڏيئي ڇڏيو؟ واپاري تي توکي اهڙو ويساهه وارو ٿيڻ نه گهرجي. سڀ ماڻهو اشراف به ڪين هوندا.“ بزاز چيو: ”بيبي تون معتبر هئينءَ ۽ پانهو به ساڻ هُيئي ۽ پاڻ به تيسين هتي ويٺي آهين.“ شمرانه چيو: ”جي آئون هلي وڃان ته پوءِ؟“ ائين چئي اٿي ڪڙي تي ۽ ٻاهر هلڻ لڳي. بزاز ڪلڻ لڳو ۽ چوڻ لڳو ته ”يلا مائي، ڏسون ته ڪيئن ٿي وڃين. اهڙي هاءِ به ڪونه پيئي آهي؟“ شمرانه چيو: ”اجهو هيئن ٿي وڃان“ شمرانه ٿورو پنڌ ڪري، وري به ـ ٿي وڪون موٽي ۽ بزاز ڏي منهن ڪري مرڪي. بزاز وري به ڪلي ويهي رهيو. ڀائنيائين ته هيءَ مائي ڪا چرچائڻ ٿي ـجي. شمرانه وري ڪيس چيو: ”يلا هاڻ وڃان ٿي!“ بزاز ڪلي چيس: ”يلي وڃ مائي، ڏسون ته ڪيستائين ٿي وڃين!“ شمرانه تڪڙي هلي هلي، پوءِ گهٽي جو ور ڏيئي ٻيءَ گهٽيءَ ۾ گهڙي. انهيءَ وچ ۾ ڪجھ جيترا خريدار بزاز جي دڪان تي خريداري ڪرڻ لاءِ اچي نڪتا، ۽ هن سان ڳالهائڻ لڳا. جيسين هن انهن سان ڳالهايو، تيسين شمرانه ور وڪڙ ڏيئي گم ٿي ويئي بزاز اکيون ڦاڙي نهاري نهاري، پيرين اُگهاڙو هيٺ لهي هيڏي

هوڏي ڊوڙيو. گهوڙا گهوڙا ڪيائين. پر شمراند پڪيءَ وانگي اُڏامي ريئي. لاچار نا اميد ٿي موٽي آيو ۽ دڪان بند ڪري خليفي جي دربار ۾ دانهن ڪٽي ويو. هن جو فرياد ٻڌي خليفي حڪم جاري ڪيو ته ”هن جي جلد جاچ ٿئي!“

هن ڪم ۾ فتحيابي حاصل ڪري شمراند ڪن ڏينهن تائين وري خانه نشيني اختيار ڪئي، ٻن ـ ٽن مهينن ڪان پوءِ وري بازار جي سير تي نڪتي. هڪڙي هنڌ ڪنهن سوناري کي اشرفيون تيلهيءَ ۾ وجهندي پريندي ڏٺائين. اشرفيون ڏسي شمراند جي دل ۾ لالچ جاڳي. ائين ڪندي هڪڙي خوبصورت زال سوناري جي دڪان وٽان اچي لنگهي، سونارو ڪو صورت پسند ۽ عياش ماڻهو هو. تڪڙ پڪڙ ڪري تيلهي غلام کي ڏنائين ته گهر ڪٽي هل، ۽ پاڻ انهيءَ زال جي پٺيان لڳو ۽ هن جي پٺيان چرچا گهڻا ڪندو ويو. پر هوءَ زال ڪا اشراف ٿي ڏٺي، تنهنڪري مُنهن ويڙهيو هلي ويئي ۽ هن کي ڪو جواب نه ڏنائين. سونارو ڦڪو ۽ نا اميد ٿي موٽي پنهنجي دڪان تي آيو. شمراند ته بروقت ئي سوناري جي غلام جي پٺيان لڳي. جڏهن غلام گهر ۾ گهڙيو، تڏهن شمراند موٽي سوناري جي دڪان تي آئي ۽ چوڻ لڳي: ”مونکي توسان خلاصگيءَ ۾ ڪا ڳالهه ڪرڻي آهي؟“

سونارو عيشي جيئڙو هو تنهن ڀانئيو ته هيءَ ڪا ڌوتي آهي، ڪنهن زال جو ڏس ٿي ڏئي، سو جهٽ ۾ هن کي اندر وٺي ويو. شمراند چيس: ”هوءَ نازنين زال جا اڳهٽو تنهنجي دڪان وٽان اچي لنگهي هئي، سا توتي عاشق ٿي پيئي آهي، پر حياءَ جي ڪري

توکي کي چئي ڪين سگهي. حقيقت ڪري هوءَ تنهنجي منهن ڏسڻ لاءِ ڏاڍي مشتاق آهي. آئون هن جي دائي ۽ حالياڻي آهيان. هن مون کي توڏي موڪليو آهي." سونارو ڏاڍو خوش ٿيو. شمراند جي نهايت گهڻي خوشامد ڪيائين. ۽ انهيءَ نازنين سان ملاقات ڪرڻ جي خواهش ڏيکاريائين. شمراند چيو: "دير ڪرڻ جو ضرور ڪونهي. ميدان خالي آهي. مون سان گڏجي هل ته توکي وٺي هلان." سوناري اُتي دڪان بند ڪيو ۽ ڪلف ڏيئي شمراند جي پٺيان لڳو. هوءَ هن کي ساڻ وٺي گهٽيون گهمڻ لڳي، پانئيائين ته ڪو سٺائو گهر ڏسان ته پنهنجو هنر هلايان: نيٺ هڪڙي وڏي عمارت هن کي نظر آئي، جنهن جي ايوان ۾ هڪڙو کوهه ڏسڻ ۾ آيس. شمراند سوناري کي چيو: "تون ٿورو هٽي ترس ته آئون اندران وڃي ڏسي اچان، ته ڪو مڙس ماڻهو ته گهر ۾ ڪونهي." جڏهن شمراند اندر ويئي تڏهن ڏسي ته ٻه زالون بيٺيون پاڻ ۾ ڳالهيون ڪن. انهن کي چوڻ لڳي "مايون، منهنجي نماز تي قضا ٿئي، مهرباني ڪري موڪل ڏيو ته وضوءَ جي لاءِ پنهنجو پٽ آٽي کوهه ۾ ڏول وجهائي، انهيءَ هٽان پاڻي ڪڍايان؟" زالن چيو: "ڀلي ڪڍاءِ، اسين پردي جي اندر ٿيو ٿيون بيهون." شمراند انهيءَ دم سوناري وٽ ويئي ۽ چوڻ لڳس: "تون ڪپڙا پنهنجا لاهي مون کي ڏي، فقط لُنگ ٻڌ ۽ کوهه مان ڏول ڪڍڻ جي بهاني سان اندر گهڙي وڃ ۽ وڃي پاڻي ڪڍ. پاڻيهي تنهنجي نازنين توکي پردي جي اندران ڏسندي ۽ وجهه لڳس ته توکي سڏي وٺندي." سوناري چيو: چڱو. ڪپڙا لاهي شمراند کي ڏنائين، جا

ڪپڙا ڪٽي تمام تڪڙي سوناري جي گهر ويئي، جو اُهو اڳيئي ڏسي چڙيو هئائين. سوناري جي زال کي چوڻ لڳي: "ڏيءَ، تنهنجو گهر وارو حمام ۾ آهي، وهنجي تو. هي پنهنجا لٽل ڪپڙا نشاني ڏني اتس، ۽ چيو اتس ته اشرفين جي ٿيلهي، جيڪا غلام جي هٿان هاٽي موڪلي ڏني اٿم . اُها ۽ هڪ عمدو وڳو ڏيکڻ لاءِ جلدي ڏياري موڪليو." سوناري جي زال مڙس جا ڪپڙا سڃاتا ۽ هڪدم اها ٿيلهي اشرفين جي ۽ هڪڙو وڳو آٽي شمراته کي ڏنائين. شمراته ٿيلهي ۽ ڪپڙا ڪٽي پنهنجي گهر هلي ويئي. هوڏي ويچاري سوناري تي جا آفت آئي تنهن جو بيان ٻڌو. هو شمراته جي ڳالهه تي ويساهه آٽي، چوتو ٻڌي، اندر گهر ۾ گهڙي ويو. ڪوهه وٽ بيهي پردي ڏي منهن ڪري ميچون ڏيڻ ۽ مِنيون مِنيون ٻوليون ڪرڻ لڳو. هو ويچاريون پردي واريون زالون ڊپ ۾ وڃي لڪيون. ياڻيائون ته هي ڪو چريو آهي يا بدمعاش آهي. ائين ڪندي گهر جو مالڪ ٻاهران آيو ۽ هڪڙو نامعلوم ماڻهو اڳهاڙو ڏسي ڏاڍو ڪاوڙيو ۽ هن کان پڇڻ لڳو: "اڙي تون ڪير آهين، جو پرائي گهر ۾ ڪاهي آيو آهين؟"

سوناري چيو "سائين، اوهين ڪاوڙ نه ڪريو. گهر جي مالڪياڻي يا ڪنهن ٻيءَ ياتياڻيءَ مون کي اندر سڏيو ۽ چيائين ته ڏول کوهه ۾ ڪري پيو آهي سو ڪڍي ڏي." هو شخص اندر گهر ۾ ويو ۽ زالن کان پڇا ڪيائين. انهن چيس: "هي ماڻهو ڪوڙ ٿو ڳالهائي، ڪو بيحيا بدمعاش ٿو ڏسجي. اسان ڪونه سڏيو اتس. هڪڙي ڪراڙي زال اندر آئي، تنهن وضوءَ جي لاءِ ڏول ڪيڻ

جي موڪل گهري تہ پنهنجي پٽ کان پاٺي ڪڍايان. پوءِ اُها تہ الاجي ڪيڏي ويئي!" گهر جي مالڪ کي پڪ ٿي تہ هي چور آهي، پنهنجي ماءُ کي اندر خبر لهڻ لاءِ موڪليو هئائين. سو اندران وجي ڇهبڪ ڪٽي آيو ۽ اچي سوناري کي ورتائين. ويچاري جي ماري ڪل ئي لاهي ڇڏيائين. پوءِ ڌڪا ڏيئي ٻاهر ڪڍي ڇڏيائينس. هو انهيءَ حال ۾ لُنگ ٻڏل اُگهاڙو روئيندو ڪنجهندو گهر آيو. زالس ڏسي چيو: "ميان، ڀيو تہ خير آهي؟ هي بت تي ڌڪن جا ڪارا داغ ڪيئن ٿيا اٿئي؟" هن چيو تہ "اڙي سياڻي، پڇ ئي ڪين. بيھ تہ توکي حال ٻڌايان." پوءِ ڳالھ ڪري ٻڌايائينس ۽ جوڙس بہ ٻڌايس تہ "اشرفين جي ٿيلهي، ڪراڙي زال تنهنجا ڪپڙا ڏيکاري ڪٽي ويئي!" هي ٻڌي سوناري کي ڏنڊڻ پئجي ويا. جڏهن سامت ۾ آيو، تڏهن خليفي جي دربار ڏانهن ڀڳو. خليفو وزير ۽ ٻين عملدارن تي ڏاڍو ڪاوڙيو، تہ منهنجي شهر ۾ ڏينهن ڏٺي جو ههڙا ظلم پيا ٿين؟ هڪڙي خسيس ڪراڙي زال هي سڀ مذاق ڪندي وتي! سخت حڪم ڏنائين تہ انهيءَ کي جلدي هٿ ڪري پيش ڪريو تہ جوڳي سزا ڏجيس!"

ڪن ڏينهن کان پوءِ شمرانہ وري شڪار تي نڪتي. هن دفعي گهٽين ۾ گهمندي هن کي اگهوٽو جت منهن پئجي ويو، تنهن ڪٽي جهليس ۽ چوڻ لڳس، "اڙي شيطان جي ناني، ڏيھ جي ڏائڻ! شڪر آهي تہ تون منهنجي هٿ چڙهي ويئي آهين. ڏس تہ هاڻ توسان ڪهڙيون نہ جنيون ٿو ڪريان." شمرانہ چيس: "توکي پنهنجو اٺ ۽ اٺ جو ياڙو گهرجي، سو تہ آئون توکي ڏيان ٿي،

هيئنر ئي وٺ. ناحق مون کي خوار خراب ڪرڻ چوتو گهرين"؟ جت چيو: "ياڙو وچي ڪڏ ۾ پوي، مون کي پنهنجو اُٺ ڏي، پوءِ جيڏي وٽيئي تيڏي هلي وڃ." شمرانه چيو: "حاضر، تون برابر ڏاهو ۽ انصاف پسند ۽ نيڪدل ماڻهو آهين. هاڻ مون سان گڏجي هل ته توکي پنهنجو اٺ ڏيان." ائين چئي هن کي پاڻ سان وٺي هڪڙي گهٽيءَ ۾ ويئي. انهيءَ گهٽيءَ ۾ عيسيٰ نالي هڪڙي مشهور جراح طبيب جو دڪان هو. جت کي چوڻ لڳي ته "تنهنجو اٺ مون عيسيٰ طبيب کي امانت ڪري ڏنو آهي. تون هت ترس ته آئون وڃي هن کان اُٺ وٺي توکي پهچائي ٿي ڏيان." شمرانه جي چوڻ موجب توري پنڌ تي بيهي رهيو. سندس سامهون شمرانه طبيب جي هٽ تي ويئي ۽ هن کي چوڻ لڳي: "حڪيم صاحب، مون اوهان جي تعريف ٻڌي آهي: جهڙو اوهان جو نالو آهي، اهڙائي اوهين حڪمت ۾ قابل آهيو. هيءَ اشرفي اتوَ. هو پريان منهنجو غلام بيٺو آهي، تنهن کي ڏندن ۾ سخت سور ٿيو آهي، ويچاري کي سور کان ننڊ ئي نٿي اچي! اهڙي حالت اچي ٿي اٿس، جو هوش ئي برابر نه رهيو اٿس، چرين وانگي بڪ ڪندو وتي. پلائي ڪري هن جا اڳيان پنج ڏند ڪيي وٺ ته ويچارو سور کان ڇٽي پوي." طبيب چيو: "حاضر اها ڪا مشڪل ڳالهه آهي ڇا؟" شمرانه چيو: "حڪيم صاحب، هي غلام البت ڪتراڳي اتوَ ڏندن ڪڍڻ جو ٻڌندو ته هو نٽائيندو يا ڀڄندو يا لڙندو يا اجائي بڪ شڪ ڪندو، پر اهڙو بندوبست ڪجو، جو هن کي قابو ڪري پوءِ ڏند ڪيجوس! هان، هيءَ ٻي اشرفي به اتوَ! طبيب نهايت گهڻو خوش

تيو ۽ پنهنجن شاگردن ذي منهن ڪري هنن کي سمجهائڻ لڳو، ۽ اُهي به اشرفيون پنهنجي پيتيءَ جي مٿان رکيائين. طبيب جي اشاري جي پٺيان پنج ـ اَٺ شاگرد اُٿيا ۽ جت وٽ وجي، هن کي گهلي آڻڻ لڳا. ويچاري گهڻيون دانهون ڪيون ۽ هنن کي وڏا وڏا قسم وڏائين ۽ چيائين: "يارو، آئون چڱو ڀلو آهيان. منهنجو ڪو به گناهه ڪونهي. پر ڪنهن به سندس ڳالهه نه مڃي. ٽنگو ٽالي ڪري کڻي طبيب وٽ آيس. طبيب جي چوڻ موجب هن جون ٻئي ٻانهون کڻي ٻڌائون ۽ طبيب پاڻ انبوري کڻي، هن ويچاري جا اڳيان پنج ڏند پٽي ڪڍيا. هو رت ۾ ڳاڙهو ٿي ويو ۽ بيهوش به ٿي ويو. انهيءَ وچ ۾ جيسين هو سڀ انهيءَ ڪم ۾ هئا، تيسين شمرانه اُهي پنهنجون ٻيئي اشرفيون به صندوقڙيءَ تان کڻي گم ٿي ويئي. ٿوريءَ دير کان پوءِ جڏهن جت هوش ۾ آيو ۽ طبيب کان پڇيائين ته چالاءِ تو منهنجا ڏند هٿڙي ظلم ۽ زبردستيءَ سان ڪڍيا؟ تڏهن شمرانه ڏانهن ڏسڻ لاءِ طبيب ۽ شاگرد سندس نهارڻ لڳا. پر شمرانه ڪِين نظر ئي نه آئي. اشرفيون سنڀاليائون ته اُهي به ڪِين هيون. طبيب جو شڪ شاگردن ۾ پيو. تنهن لڪڻ کڻي انهن کي خوب مار ڏني، پر هائوڪار ڪنهن به ڪانه ڪئي. جت ويچارو ساٿو ٿي پيو. وڏيڪ ڳالهائڻ يا ترسڻ جي طاقت نه رهيس، مات ڪري اُٿي هليو ۽ سڏو روئندو خليفي جي دربار ۾ ويو. خليفي کي هن جو احوال ٻڌي ۽ هن جي شڪل ڏسي ڪل به آئي ۽ رحم به آيو. هڪدم ڪوتوال کي گهرائي خوب ڏمڪايائين ۽ چيائينس ته "هاڻ جي هڪڙي هفتي اندر انهيءَ زال کي گرفتار

ڪري نہ آڻيندين تہ توکی قاسي ڏيندس!

شمرانہ اتان جند ڇڏائي وڃي گهر لڪي ويئي. ڪن ڏينهن کان پوءِ هڪڙي ڏينهن وري ٻاهر نڪتي. هن دفعي اوچتو اڳوڻو ڌوٻي ملي ويس. تنهن نڪا ڪئي هم نڪا تم، بازار جي وچ ۾ پادر لاهي اچي ورتائينس. شمرانہ ڏنو تہ هن پيري ڏاڍي بڇڙي ڦاتيس. ماڻهن جي روبرو منهن مٿي آسمان ڏي ڪري چوڻ لڳي: "هڙي اولاد کان خدا نڪر ۽ پٽ ڏئي ها تہ بهتر هو! نالائق نينگر، مون توکي نَو مهينا پيٽ ۾ سانديو، سور ڪائي توکي ڄڻيم ، پوءِ راتيون جاڳي توکي پاليم، انهيءَ جو هيءُ بدلو تو ڏين؟" هيءَ آه زاري ٻڌي ۽ هي حال ڏسي ماڻهن کي ڏاڍي حيرت لڳي، هن کي جنيون ڪري چوڻ لڳا "تون ڪو ڏاڍو نالائق ۽ نا صالح پٽ تو ڏسجين، جو پنهنجي ماءُ کي ڏک تو هڻين؟" ڌوٻيءَ گهڻو ئي چيو: "هيءَ منهنجي ماءُ ناهي. هيءَ ڪا خدائي آفت اهي!" شمرانہ اِهي لفظ ٻڌي ڏاڍي درد سان روئڻ لڳي ۽ چوڻ لڳي: "بس بس، هاڻي حد تي ويئي، انهيءَ کان ٻيو وڏيڪ ڇا آهي! يا الله تو مون کي ڇو اهڙو اولاد ڏنو؟ هڙي نا خلف اولاد کان نانگ بلائون ڏين ها تہ چڱو هوا" هن جون دانهون ٻڌي ماڻهن کي هن تي پڪو اعتبار آيو. گهڻائي ڌوٻيءَ کي ڇهتي ويا، خوب مار ڏنائونس ۽ تڪون ٻُجا هنيائونس. انهيءَ گوڙ ۾ شمرانہ تہ صحيح سلامت کسڪي ويئي ۽ وڃي گهر کان نڪتي. باقي ويچاري ڌوٻيءَ کي اهڙو تہ اک وارو ڏک لڳو، جو اک نڪري پيس ۽ هميشہ لاءِ ڪاڻو تي پيو. جڏهن ماڻهن ڏنو تہ ڌوٻيءَ جي

اک نکري پيئي آهي، تڏهن ڪوتوال جي ڊپ کان سڀ ڀڄي ويا. ڌوٻي منهن متو پٽيندو خليفي وٽ آيو، ۽ پنهنجو پٽڪو زمين تي هٽي فرياد ڪرڻ لڳو. خليفي کي هن جي حال تي گهڻو رحم آيو. ارادو ڪيائين ته جڏهن اها بدمعاش زال ڪوتوال کي به هٿ نٿي اچي سگهي، تڏهن آئون پاڻ انهيءَ کي ٿو پڪڙيان، سو ساري شهر ۾ جدا جدا جاين تي پهرا ۽ چونڪيون ويهاري ويو.

انهيءَ واردات کان پوءِ شمرانه ڪن مهينن تائين وري گهر کان ٻاهر نه نڪتي. هڪڙي ڏينهن وري اچي ڪمبختيءَ ڪنيس، سو هميشه وانگي ٻاهر گهمڻ گهتڻ نڪتي. پر اوٽتيهه ڏينهن چور جا ته تيهون ڏينهن ساڌ جو به آهي. هن ڀيري خليفي جي سپاهين هن کي گرفتار ڪري وڌو ۽ خليفي جي حضور ۾ وٺي ويس. خليفي هن جي شڪل ڏسي حڪم ڏنو ته "هن رن کي وڃي درياهه ۾، جتي پاڻي تمام اونهون هجي، اتي اڇلايو ته ٻڏي مري!" شمرانه گهڻوئي رُنو ۽ دانهون ڪوڪون ڪيون، پر ڪنهن به ڪونه ٻڌيس. سپاهي شمرانه کي قيد ڪري وٺي ويا، ۽ هِن کي مهاڻن جي حوالي ڪري ۽ خليفي جو حڪم ٻڌائي هليا ويا. جڏهن سپاهي هليا ويا، تڏهن شمرانه هڪڙي ڏاڍي عجيب حڪمت ڪئي. مهاڻن ڏي منهن ڪري چوڻ لڳي:

"ڪمبختو! اوهان سان خير ته آهي! مون کي ڪيڏي وٺيو تا وڃو؟"

مهاڻا: خليفي صاحب جي حڪم جي تعميل تا ڪريون.

شمرانه: اهو حڪم ڪهڙو آهي، ٻڌايو ته سهي؟

مهاڻا: توکي درياهه جي سِيرَ تي نيئي، اتي ٻوڙي ماريندا سون.

شمرانہ: خليفي منهنجي ڳَل تہ ڪانہ لهرائي آهي؟
مهاڻا: نہ اسين حڪم جا ٻندا آهيون. لاچار آهيون.
شمرانہ: اڙي گڏهو، آئون خليفي جي ماءُ آهيان. خليفي جو دستور آهي تہ ڏيهاڙي شراب پِي مست ٿيندو آهي. آئون هن کي روڪيندي ۽ منع ڪندي آهيان. اڄ هو نهايت گهڻو شراب پِي نشي ۾ الوٽ ٿي ويو هو. انهيءَ حالت ۾ منهنجي روڪڻ تي هن کي ڪاوڙ آئي، ۽ هن هي حڪم جاري ڪيو. جڏهن نشو لهندس، تڏهن پاڻيهي پشيمان ٿيندو ۽ اوهان ڪان اهو حساب وٺندو تہ منهنجي ڪري ڇا ٿيو؟ تہ جڏهن هو هوش ۾ اچي، تڏهن جلدي ڪري ڊوڙي وڃي، منهنجي جان جي سلامتيءَ جي خوشخبري ٻڌايوس. مون کي پڪ آهي تہ اوهان مان جيڪو سڀ کان اڳي وڃي اها خبر ٻڌائيندس، تنهن کي لک اشرفين جو انعام ملندو."

مهاڻا ويچارا هن جي مٺين ڳالهين تي ويساهہ ڪري ويا. هڪدم هن کي ڇڏي ڏنائون ۽ پاڻ پڇي هليا ويا. سيڪنهن اُنهن مان ائين پئي گهريو تہ آئون ئي پهريون انهيءَ خبر ٻڌائڻ وارو ٿيان، ۽ اهو انعام کٽان. پوءِ تہ انهن مان ڪي سگهوئي وڃي خليفي جي خدمت ۾ حاضر ٿيا، ۽ جلد جلد عرض ڪرڻ لڳا: "جهان پناهہ! حضور جن کي مبارڪ هجي، حضور جي والده جيئري آهي، ٻڏي نہ مئي آهي." سيني هڪٻئي پنيان اها مبارڪ آڻي پئي ڏني.

هيءَ خبر ٻڌي خليفو حيران ٿي ويو، ۽ ڏاڍو ڪاوڙيو، ۽ مهاڻن

ڪي چوڻ لڳو: ”بدمعاشو، اوهان ڪهڙي بڪ مچائي آهي. منهنجي والده مرحومه ، جنهن کي خدا بهشت نصيب ڪري، تنهن کي وفات ڪئي ٽيهه ورهيه گذري ويا آهن، اوهين هيءَ ڪهڙي بي ادبيءَ جهڙي گفتگو ٿا ڪريو؟ اوهان کي جيئري ئي قبر ۾ پورڻ جي سزا ملڻ گهرجي. افسوس جو اوهين به هن بلا جي دَلبي تي ٺڳجي ويا آهيو. هينئر لاحول پڙهي آئون مڙي ٿو وڃان. ٿرو منهنجي منهن تان، پر بهتر آهي ته ڪا سزا ڪايو وڃو!“ پوءِ حڪم ڪيائين: ”هرهڪ مهاڻي کي ٽيهه - ٽيهه چهبڪ هڻي هڪالي ڪڍو.“! انهيءَ حڪم جي تعميل ٿي ۽ مهاڻا گهوڙا گهوڙا ڪندا گهر ويا هليا.

شمرانه جند ڇڏائي هڪدم گهر ويئي، ۽ گهر جي ياتين کي چوڻ لڳي ته ”هاڻي هن شهر ۾ وڌيڪ رهڻ مناسب ناهي. بغداد جو سيڪو ماڻهو اسان جي حال کان واقف ٿي ويو آهي، ۽ خليفو ته منهنجي رت جو پياسو آهي. بهتر آهي ته هڪدم ڀڄي نڪرون.“

مطلب ته شمرانه پنهنجين ٽنهي ڌين کي ساڻ وٺي بغداد مان نڪري ويئي، ۽ ٻئي ملڪ ۾ وڃي رهڻ لڳي. اُتي پهچڻ کان پوءِ هن اڳتي جي لاءِ اصل توبهه ڪئي، ۽ باقي عمر خدا جي بندگيءَ ۽ يادگيريءَ ۾ گذارڻ لڳي. جيڪا ملڪيت هيس، سا ٽي حصا ڪري، پنهنجين ٽنهي ڌين کي ورهائي ڏنائين، ۽ هنن کي پرڻائي ڇڏيائين.

—★★★—

هيءُ ڪتاب سنڌي ادبي بورڊ پرنٽنگ پريس، ڄامشورو ۾ مئنيجر، ميان الله بچائي يوسف زئي ڇپيو ۽ سيد امداد حسيني، سيڪريٽري سنڌي ادبي بورڊ ان کي ڇپائي پڌرو ڪيو.

گل ڦل

سنڌي ادبي بورڊ جو ماهوار ٻارن جو رسالو

ٻارن لاءِ پنهنجي ٻوليءَ ۾ ادب پيدا ڪرڻ جو فرض - ان ٻوليءَ ۾ جيڪا اسان کي بيحد پياري آهي، جنهن جي دائمي زندگيءَ ۾ اسان کي پورو يقين آهي، جنهن جي روشن مستقبل جي ضمانت لتي پٽي وري به اسان جا اهي ٻارئي آهن - هڪ اهڙو فرض آهي، جنهن جي اهميت جو احساس اسان مان جنهن کي جيترو هجي اوترو بهتر.

سنڌي ادبي بورڊ، مٿيون ڳالهيون خيال ۾ رکي، سنڌيءَ ۾ ٻارن لاءِ ماهوار رسالو "گل ڦل" جاري ڪيو آهي. رسالي ۾ معلوماتي مضمون، نصيحت آموز آکاڻيون، وندرائيندڙ شعر، پروليون، ٽوٽڪا، سوال جواب ۽ ٻيو ڪارآمد مواد، تصويرن سان سينگاري وڌو وڃي ٿو. هر پرچو سراسري ٻاهتر صفحن جو بيهي ٿو. رسالي جي وڌندڙ مقبوليت ڏيکاري ٿي ته رسالو ٻارن کي پسند پيو آهي، ۽ ان جو مستقبل نهايت اميد افزا ۽ شاندار آهي.

رسالي جو ساليانو چندو پنجاهه رپيا آهي، في ڪاپي قيمت پنج رپيا اٿس. اسڪولن جي حالت ۾ ڏهه يا ان کان مٿي ڪاپيون گڏ گهرائيندڙ کي ٽيٽيهه سيڪڙو رعايت پڻ ڏجي ٿي ۽ ٽپال خرچ پڻ وصول نٿو ڪيو وڃي.

پڙهندڙ نَسُل . پَ نَ

The Reading Generation

1960 جي ڏهاڪي ۾ عبدالله حسين ” اُداس نسلين“ نالي ڪتاب لکيو. 70 واري ڏهاڪي ۾ وري ماڻِڪَ ”لُڙهندَڙ نَسُل“ نالي ڪتاب لکي پنهنجي دورَ جي عڪاسي ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي. امداد حُسينيءَ وري 70 واري ڏهاڪي ۾ ئي لکيو:

انڌي ماءُ ڄڻيندي آهي اونڌا سونڌا ٻارَ
ايندڙ نسل سَمورو هوندو گونگا ٻوڙا ٻارَ

هر دور جي نوجوانن کي اُداس، لُڙهندَڙ، ڪَڙهندڙ، ڪُڙهندڙ، ٻَرندڙ، ڇُرندڙ، ڪِرندڙ، اوسيئڙو ڪَندَڙُ، ياڙي، ڪاڙُو، پاڇوڪَڙُ، ڪاوڙيل ۽ وِڙهندڙ نسلن سان منسوب ڪري سَگهجي ٿو، پَر اسان اِنهن سڀني وِچان ”پڙهندڙ“ نسل جا ڳولائو آهيون. ڪتابن کي ڪاڳر تان کڻي ڪمپيوُٽر جي دنيا ۾ آڻڻ، ٻين لفظن ۾ برقي ڪتاب يعني e-books ناهي ورهائڻ جي وسيلي پڙهندڙ نسل کي وَڌڻ، ويجهَڻ ۽ هِڪَ ٻِئي کي ڳولي سَهڪارِ تحريڪ جي رستي تي آڻِڻَ جي آسَ رکون ٿا.

پڙهندڙ نَسل (پَنَ) ڪا بہ تنظيمَ ناهي. اُنَ جو ڪو بہ صدر، عُهديدار يا پايو وِجهندڙ نہ آهي. جيڪڏهن ڪو بہ شخص اهڙي دعویٰ ڪري ٿو تہ پَڪَ ڄاڻو تہ اُهو ڪُوڙو آهي. نہ ئي وري پَنَ جي نالي ڪي پئسا گڏ ڪيا ويندا. جيڪڏهن ڪو اهڙي ڪوشش ڪري ٿو تہ پَڪَ ڄاڻو تہ اُهو بہِ ڪُوڙو آهي.

جهڙيءَ طَرَح وڻن جا پَنَ ساوا، ڳاڙها، نيرا، پيلا يا ناسي هوندا آهن اهڙيءَ طرح پڙهندڙ نَسُل وارا پَنَ بہ مختَلِف آهن ۽ هوندا. اُهي ساڳئي ئي وقت اُداس ۽ پڙهندڙ، پَرندڙ ۽ پڙهندڙ، سُست ۽ پڙهندڙ يا وِڙهندڙ ۽ پڙهندڙ بہ ٿي سگهن ٿا. بين لفظن ۾ پَنَ ڪا خُصوصي ۽ ٽالي لڳل ڪِلَب Exclusive Club نہ آهي.

ڪوشش اها هوندي تہ پَنَ جا سڀ ڪَم ڪار سَهڪاري ۽ رَضاڪار بنيادن تي ٿين، پر ممڪن آهي تہ ڪي ڪم اُجرتي بنيادن تي بہ ٿِين. اهڙي حالت ۾ پَنَ پاڻ هِڪَٻئي جي مدد ڪَرڻ جي اُصولَ هيٺ ڏي وَٺُ ڪندا ۽ غيرتجارتي non-commercial رهندا. پَنَن پاران ڪتابن کي ڊِجيِٽائِيز digitize ڪرڻ جي عَملَ مان ڪو بہ مالي فائدو يا نفعو حاصل ڪرڻ جي ڪوشش نہ ڪئي ويندي.

ڪتابن کي ڊِجيِٽائِيز ڪرڻ کان پو ٻيو اهم مرحلو وِرهائڻ distribution جو ٿيندو. اِهو ڪم ڪرڻ وارن مان جيڪڏهن ڪو پيسا ڪمائي سگهي ٿو تہ ڀلي ڪمائي، رُڳو پَنَن سان اُن جو ڪو بہ لاڳاپو نہ هوندو.

پَنَن کي ڏُليل اکرن ۾ صلاح ڏجي ٿي تہ ھو وَسَ پٽاندڙ وڏِ کان وَڏِ ڪتاب خريد ڪَري ڪتابن جي ليکڪَن، ڇپائيندڙن ۽ ڇاپيندڙن کي ھِمٿائِن. پر ساڳِئي وقت عِلم حاصل ڪرڻ ۽ ڄاڻ کي ڦھلائڻ جي ڪوشش دوران ڪَنھن بہ رُڪاوٽَ کي نہ مڃن.

شيخ اَيازَ علمَ، ڄاڻَ، سمجھَ ۽ ڏاھپَ کي گيتَ، بيتَ، سِٽَ، پُڪارَ سان تَشبيھہ ڏيندي انھن سيني کي بَمن، گولين ۽ باروڊَ جي مدِ مقابل بيھاريو آھي. اياز چوي ٿو تہ:

گيتَ بہِ جڻ گوريلا آھن، جي ويريءَ تي وار ڪَرن ٿا.

... ...

جئن جئن جاڙ وڌي ٿي جَڳَ ۾، ھو بوليءَ جي آڙ ڇُپن ٿا؛
ريتيءَ تي راتاھا ڪن ٿا، موتي مَنجھہِ پھاڙ ڇُپن ٿا؛

... ...

ڪالھہَ ھُيا جي سُرخ گُلن جيئن، اڄڪلھہ نيلا پيلا آھن؛
گيتَ بہِ جڻ گوريلا آھن........

... ...

ھي بيتُ اَٿي، ھي بَم- گولو،
جيڪي بہ ڪٽين، جيڪي بہ ڪٽين!

مون لاءِ ٻنھي ۾ فَرَقُ نہ آ، ھي بيتُ بہ بَمَ جو ساٿي آ،
جنھن رِڻَ ۾ رات ڪَيا راڙا، تنھن ھَڏَ ۾ چَمَ جو ساٿي آ -

اِن حسابَ سان اڻجاڻائي کي پاڻَ تي اِھو سوچي مَڙھڻ تہ "ھاڻي ويڙھہ ۽ عمل جو دور آھي، اُن ڪري پڙھڻ تي وقت نہ وڃايو" ناداني‌ءَ جي نشاني آھي.

پَڙَهن جو پڙهڻ عام ڪِتابي ڪيڙن وانگر رُڳو نِصابي ڪتابن تائين محدود نہ هوندو. رڳو نصابي ڪتابن ۾ پاڻ کي قيد ڪري ڇڏڻ سان سماج ۽ سماجي حالتن تان نظر کڄي ويندي ۽ نتيجي طور سماجي ۽ حڪومتي پاليسيون policies اڻڄاڻن ۽ نادانن جي هٿن ۾ رهنديون. پَڙهَ نِصابي ڪتابن سان گڏوگڏ ادبي، تاريخي، سياسي، سماجي، اقتصادي، سائنسي ۽ ٻين ڪتابن کي پڙهي سماجي حالتن کي بهتر بنائڻ جي ڪوشش ڪندا.

پَڙهندڙ نَسُل جا پَڙهَ سيني کي **ڇو، ڇالاءِ ۽ ڪيئن** جهڙن سوالن کي هر بَيانَ تي لاڳو ڪرڻ جي ڪوشش ڏين ٿا ۽ انهن تي ويچار ڪرڻ سان گڏ جوابَ ڳولڻ کي نہ رڳو پنهنجو حق، پر فرض ۽ اٽر گهرج necessity unavoidable سمجهندي ڪتابن کي پاڻ پڙهڻ ۽ ٻڌ ڪان وڌ ماڻهن تائين پهچائڻ جي ڪوشش جديد ترين طريقن وسيلي ڪرڻ جو ويچار رکن ٿا.

توهان بہ پڙهڻ، پڙهائڻ ۽ ڦهلائڻ جي اِن سهڪاري تحريڪ ۾ شامل ٿي سگهو ٿا، بَس پنهنجي اوسي پاسي ۾ ڏِسو، هر قسم جا ڳاڙها توڙي نيرا، ساوا توڙي پيلا پن ضرور نظر اچي ويندا.

وڻ وڻ کي مون ڀاڪي پائي چيو تہ ”منهنجا ڀاءُ
پهتو منهنجي من ۾ تنهنجي پَنَ پَنَ جو پڙلاءُ“.
- اياز (ڪلهي پاتم ڪينرو)